

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ЛЄСНІК ОЛЕНА СТЕПАНІВНА

УДК 378.015.31:784]:[373.011.3-051:78]](043.3)

**ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ
ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Осадча Тетяна Всеволодівна,
ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
доцент кафедри диригентсько-хорової підготовки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Олексюк Ольга Миколаївна
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри музикознавства та музичної
освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
Петренко Марина Борисівна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка,
доцент кафедри хорового диригування, вокалу та
методики музичного навчання.

Захист відбудеться 30 вересня 2021 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 27 серпня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Підготовку майбутніх учителів, зокрема музичного мистецтва, в контексті реформування вищої освіти України регламентовано Законом України «Про вищу освіту» (2014), Концепцією «Нова українська школа» (2016), Законом України «Про освіту» (2017), Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Сучасні стандарти якості вищої освіти серед програмних результатів навчання майбутніх учителів музичного мистецтва, визначають спроможність останніх художньо-експресивно здійснювати презентацію музичних творів, доповнюючи музичне виконання вербально-художнім коментарем у різних контекстах. Така спроможність, згідно зі згаданими стандартами, забезпечується здатностями майбутніх учителів музичного мистецтва до створення комунікативних стратегій, знаходження ефективних засобів взаємодії із суб'єктами педагогічної комунікації, забезпечення фасилітаційної підтримки, уміннями ефективно й етично діяти в педагогічно-комунікативних ситуаціях, застосовуючи фахові знання та впевнено оперуючи художньо-педагогічним і мистецтвознавчим тезаурусом.

Актуальність формування означених здатностей у майбутніх учителів музичного мистецтва обґрунтована специфікою фахової діяльності згаданих фахівців, яка пов'язана з педагогічною інтерпретацією творів музичного мистецтва та художньо-творчою вербалізацією її результатів у музично-освітньому процесі. Певні аспекти формування художньо-інтерпретаційних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва розглянуто в працях науковців. Зокрема, вченими досліджено проблематику формування виконавсько-інтерпретаційних умінь (Л. Зуєва, Пан На, Чень Бо та ін.); здатностей до педагогічно-інтерпретаційної діяльності, що функціонують у структурі професійно-фахової компетентності майбутніх учителів музики (О. Верба, А. Єфіменко, Н. Юдзіонко); аксіологічний аспект музично-педагогічної інтерпретації (М. Чернявська); формування інтерпретаційної культури майбутніх учителів музики (М. Демір). Окрему увагу вчені приділяють проблемі формування вмінь майбутніх учителів музичного мистецтва здійснювати художньо-педагогічну інтерпретацію мистецьких творів (О. Ляшенко), зокрема, шляхом формування їх художньо-образного мислення (О. Полатайко).

Досліджуючи проблематику підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до художньо-інтерпретаційної діяльності, науковці звертають увагу на доцільність формування у фахівців музично-аналітичних умінь, пов'язаних із визначенням контекстуального, соціокультурного, художньо-емоційного смислів музичного твору, зокрема, шляхом вивчення його семіотичного плану (Сунь Пенфей, С. Шип), та визначення на означеній основі певного сенсу твору, а також створення відповідної виконавсько-інтерпретаційної концепції. Окремі аспекти розвитку вмінь майбутніх учителів музичного мистецтва до вербалізації інтерпретаційної концепції розглянуто в музично-педагогічних працях методичної спрямованості (С. Барановська), зокрема, актуалізовано проблематику формування готовності майбутніх бакалаврів музичного мистецтва до здійснення

педагогічної інтерпретації в диригентському процесі, яка включає педагогічний аспект організації вокально-хорової діяльності учнів (Бай Шаожун).

Утім, проблемі цілеспрямованого формування здатностей мовленнєвої об'єктивації результатів інтерпретаційно-аналітичних дій у фаховій діяльності вчителя музичного мистецтва не приділено значної уваги в наукових дослідженнях. Таким чином, формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва є важливим завданням фахової підготовки згаданих фахівців. Проте, проблема цілеспрямованого формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва не стала предметом дослідження в науково-педагогічних працях.

Доцільність дослідження проблеми формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва підтверджується необхідністю розв'язання суперечностей між:

- актуальністю проблеми формування здатностей майбутніх учителів музичного мистецтва усвідомлено застосовувати потенціал художнього мовлення з метою розкриття образного змісту музичного твору й забезпечення реалізації освітніх і творчо-розвивальних функцій музично-освітнього процесу та відсутністю розробленої феноменології художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва;

- очевидністю потреби в учителях музичного мистецтва, які володіють художньо-мовленнєвими вміннями, та відсутністю методики целеспрямованого формування таких умінь у процесі фахової підготовки означених фахівців;

- необхідністю в забезпеченні володіння майбутніми вчителями музичного мистецтва художньо-мовленнєвими вміннями та відсутністю відповідного критеріального апарату оцінювання рівня їх сформованості.

Актуальність проблеми, недостатність її розробленості й виявлення означених суперечностей визначили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 14 від 29.06.2017 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичній розробці та експериментальній перевірці методики формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

1. Розглянути феноменологію художньо-мовленнєвих умінь у проєкції міждисциплінарного дискурсу.

2. Визначити сутність і структуру художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва.

3. Обґрунтувати методологічні засади та розробити методику формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки в закладі вищої освіти.

4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва.

5. Експериментально перевірити ефективність методики формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки в закладі вищої освіти.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.

Предмет дослідження – методика формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки в закладі вищої освіти.

Методологічну основу дослідження становлять: компетентнісно-результативна парадигма, в межах якої обґрунтовано доцільність диференціації та формування фахових компетентностей у ході підготовки здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня; концепція підвищення результативності педагогічної діяльності фахівців освітньої галузі, що забезпечує зміцнення педагогічно-комунікативного сегменту фахової підготовки майбутніх учителів шляхом формування їх здатності застосування художньо-мовленнєвих умінь, дослідженої на засадах компетентнісного, системного, лінгвокультурного та диспозиційно-комунікативного підходів.

Теоретичну основу дослідження становлять основні положення: теорії мовленнєвої діяльності та вербальної мови (В. Гумбольдт, Ф. де Соссюр, Л. Щерба, та ін.); концепції мовленнєвої та мовної здібності (Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та ін.); положення про культуру мовлення й риторику, естетичне та художнє мовлення (Г. Апресян, Н. Бахтін, Л. Виготський, О. Леонт'єв, Г. Сагач та ін.); окремі положення про використання мовних засобів у педагогічній діяльності й у практиці управління хором (А. Лащенко, П. Левандо, П. Матвеев, К. Ольхов, О. Поляков та ін.); концепція педагогічної майстерності вчителя музики (І. Зязюн та ін.); фахової діяльності диригента (А. Анісімов, Р. Берберов, А. Болгарський, Т. Гуліна, М. Данилін, Г. Дмитревський, А. Єгоров, В. Живов, С. Казачков, М. Колеса, Я. Мединь, К. Пігров, К. Птиця, П. Сайгак, М. Канерштейн та ін.), формування й розвитку мовленнєвих умінь учителя в ході вивчення дисциплін риторики та культури мовлення (Д. Александров, В. Герман, О. Кучерук, Г. Міхальська Л. Павлова, Н. Почикаєва та ін.), музичного виховання та навчання майбутніх учителів музичного мистецтва (Г. Падалка, О. Щолокова та ін.).

Методи дослідження. Для реалізації мети дослідження й вирішення поставлених завдань комплексно застосовувалися такі методи: *теоретичні* – аналіз, порівняння, класифікація, узагальнення інформації з філософських, психологічних, педагогічних, мистецтвознавчих, музично-педагогічних джерел –

для уточнення змісту й розкриття сутності поняття «художньо-мовленнєві вміння» та визначення методологічного й методичного забезпечення мовленнєвої підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; теоретичного моделювання – для визначення компонентної структури художньо-мовленнєвих умінь, обґрунтування критеріїв і показників оцінювання таких умінь, розробки процесуальної моделі їх формування; наочного моделювання – для схематичного подання компонентної структури та методики формування художньо-мовленнєвих умінь; *емпіричні* – узагальнення педагогічного та методичного досвіду, інноваційних практик і технік – для визначення змісту методики формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва; констатувальний експеримент і методи педагогічної діагностики (анкетування, педагогічне тестування, складання творчих завдань, спектрального аналізу диригентсько-педагогічної взаємодії, експертного оцінювання) – для визначення рівнів сформованості художньо-мовленнєвих умінь; формувальний експеримент – для практичного втілення й перевірки ефективності запропонованої методики формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва; *математично-статистичні* – порівняння коефіцієнтів середніх, оцінювання за F^* -критерієм Фішера – для опрацювання результатів педагогічного експерименту й підтвердження достовірності результатів дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*: визначено сутність і структуру художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, що складається з низки компонентів, як-от: комунікативно-рефлексивного (прагнення до розуміння мотивації та світоглядних орієнтирів суб'єктів музично-освітнього процесу задля визначення ефективних педагогічно-комунікативних стратегій; умінь майбутніх учителів музичного мистецтва конструювати педагогічно-комунікативні стратегії на засадах забезпечення діалогічності суб'єкт-суб'єктної взаємодії в музично-освітньому процесі), художньо-наративного (здатність створення вербального супроводу педагогічної інтерпретації музичного твору; навички проєктування художньо-мовленнєвого педагогічного контенту музично-освітнього процесу), творчо-презентаційного (здатність цілеспрямованого застосування навичок художньо-мовленнєвої експлікації виконавсько-інтерпретаційної концепції музичного твору в педагогічно-перформативному процесі; умінь ефективно організовувати музично-освітній процес засобами художнього мовлення); введено та розкрито сутність понять «музично-педагогічна комунікативна стратегія» «художньо-мовленнєвий педагогічний контент музично-освітнього процесу»; обґрунтовано методологічні засади та розроблено методику формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музики у процесі диригентсько-хорової підготовки, основу якої склали педагогічні умови: стимулювання особистісно-комунікативної рефлексії майбутніх учителів музики у процесі диригентсько-хорової підготовки; створення поліхудожньо-мовленнєвого інтерактивного простору диригентсько-хорової підготовки; стимулювання творчо-пошукової діяльності для реалізації художньо-мовленнєвих умінь; визначено критерії та показники оцінювання рівня сформованості художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного

мистецтва (перцептивно-асертивний, інтерпретаційно-праксіологічний, художньо-перформативний).

Уточнено сутність художньо-мовленневих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва та сутність понять «художнє мовлення»; «мовленнєві здібності».

Подальшого розвитку набули парадигми: вербальної об'єктивації та трансляції знання, підготовки фахівців мистецької освіти на засадах компетентнісного підходу в закладі вищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані у процесі підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальностей 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) та 025 Музичне мистецтво, зокрема, в межах дисциплін «Хоровий клас», «Хорове диригування», «Методика та практикум роботи з вокально-хоровими ансамблями».

Результати дослідження було **впроваджено** в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 1668/24 від 29.10.2020 р.); Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 971 від 12.03.2020 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 262-н від 03.06.2020 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 235 від 26.06.2020 р.).

Апробацію отриманих результатів дослідження здійснено в ході виступів та доповідей на конференціях: *міжнародних* – «Хоровое искусство и молодежь» (Одеса, 2004); «Музично-інформаційні технології: Досвід та проблема розвитку» (Одеса, 2006); «Якість вищої освіти та проблема підготовки фахівців у вищій школі» (Одеса, 2009); «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2009); *всеукраїнських* – «Становлення і розвиток музично-педагогічної освіти в Україні» (Ніжин, 2004); «Гуманітарна наука в умовах розвитку інформаційного суспільства» (Одеса, 2016); «Мистецька освіта України: Європейський вектор розвитку» (Ніжин, 2019); «Різдвяні піснеспіви у сучасній хоровій музиці» (Одеса, 2020); обговорення на засіданнях кафедри музичного мистецтва і хореографії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (2005 – 2021 рр.).

Публікації. Основні теоретичні положення й результати дисертаційної роботи представлено в 15 публікаціях автора, з них 10 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому зарубіжному виданні, 4 – праці апробаційного характеру.

Особистий внесок здобувача полягає у визначенні сутності й конкретизації структури художньо-мовленневих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва [7]; виокремленні методів формування художньо-мовленневих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва [8]; з'ясуванні змістовності диригентського жесту майбутніх учителів музичного мистецтва [14]; шляхи збагачення диригентського жесту відповідно до сучасних новацій хорового письма [15].

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел (212 найменувань, з них 20 – іноземними мовами), загальних висновків, додатків. Повний обсяг дисертації – 250 сторінок, основний зміст викладено на 180 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито наукову новизну, охарактеризовано методи, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації та впровадження їх у практичну діяльність.

У першому розділі **«Теоретичні основи дослідження художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва»** запропоновано визначення ключових понять дослідження, виявлено педагогічний потенціал художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, уточнено їх сутність і компонентну структуру.

На основі аналізу наукових джерел уточнено зміст понять «мовлення», «мовленнєва діяльність», «художнє мовлення», «художньо-мовленнєві вміння», «мовленнєва культура», «мовленнєва майстерність», які мають ключове значення для теоретичного обґрунтування проблеми формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. Розроблено концепцію дослідження на основі провідних положень теорії мовленнєвої діяльності людини, які висвітлено у працях Л. Виготського, В. Гумбольта, Б. де Куртене, А. Леонтьєва, А. Лурія, Н. Хомського, Л. Щерби та ін. Визначено специфіку мовленнєвої культури (К. Климова, І. Кравцова та ін.), мовленнєвої компетентності майбутніх учителів (Н. Білоус, В. Боса, Н. Різуненко та ін.) та художньо-мовленнєвих умінь (О. Галич, Т. Сенькова та ін.) на основі теорій про мовлення як творчу діяльність (М. Бахтін, М. Жинкін, О. Потебня та ін.). Розкрито теоретико-концептуальні засади художнього мовлення в педагогіці та мистецькій педагогіці, що висвітлено в наукових доробках О. Олексюк, О. Ребрової, Ю. Тимошенка, С. Шипа та ін.

На основі методів узагальнення й систематизації конкретизовано функції мовлення, які реалізуються в процесі мовленнєвої діяльності, а саме: сигніфікативна, інформативно-кумулятивна, комунікативна, спонукальна, емотивна (експресивна), регулятивна та ін. З'ясовано, що реалізація функцій мовлення у процесі мовленнєвої діяльності забезпечується мовленнєвими вміннями.

У результаті застосування методів аналізу та класифікації результатів досліджень із різних галузей наукового знання уточнено специфічні риси феномену мовленнєвих умінь.

Методом аналізу музично-педагогічних джерел було уточнено, що мовленнєві вміння вчителя музичного мистецтва розглядаються як засіб, що забезпечує здібність згаданого фахівця відтворювати педагогічну діяльність і детермінує його педагогічну майстерність, яка, у свою чергу, є педагогічно-фаховим ресурсом, функціональним щодо вирішення певних завдань мистецько-освітнього процесу (І. Зязюн). Зокрема, художньо-мовленнєві вміння

застосовуються задля вирішення певних освітньо-розвивальних завдань, серед яких – координація виконавських дій, інформування щодо інтерпретаційно-виконавської концепції, аналіз музичного твору в процесі художньої комунікації, вирішення проблемних (виконавських, педагогічних) ситуацій, забезпечення творчого самовираження учнів, сугестія тощо (К. Климова). Завдяки художньо-мовленнєвим умінням у музично-педагогічному процесі може здійснюватися цілеспрямована інтерпретація музичних творів із тлумаченням контекстуальних смислів та значень (Г. Врігт, Ф. де Соссьюр та ін.).

Цілеспрямоване комплексне та системне застосування у процесі музично-педагогічної комунікації художньо-мовленнєвих умінь задля вирішення нагальних завдань мистецько-освітнього процесу розглядається в дослідженні як педагогічно-комунікативна стратегія. У світлі положень лінгводидактичної дисципліни – педагогічної риторики (В. Герман, О. Кучерук, Г. Міхальська та ін.), специфіка конструювання педагогічно-комунікативної стратегії у фаховій діяльності вчителя музики передбачає застосування художньо-мовленнєвих умінь задля демонстрації результатів декодування смислоутворювальних елементів музичного твору, його форми й пояснення значень певних знаків і символів нотного тексту (Г. Дмитревський, М. Колеса, К. Пігров, О. Поляков, К. Птиця, Л. Шеповаліна та ін.). У даному контексті художньо-мовленнєві вміння функціонують як важливий інструмент створення вербально-педагогічних і художньо-виконавських інтерпретацій музичних творів, які, у свою чергу, складають своєрідний художньо-мовленнєвий педагогічний контент музично-освітнього процесу. Результатом стратегічного застосування художньо-мовленнєвих умінь у процесі педагогічної комунікації визначено створення цілісної та завершеної педагогічно-інтерпретаційної промови, як засобу репрезентації духовних цінностей людства, що закодовані в тексті музичного твору та створення умов задля діалогічного міжсуб'єктного спілкування з учнями, спрямованого на музично-творчий, естетичний, культурний та особистісний розвиток останніх. Якість такої промови та результативність міжсуб'єктного спілкування в педагогічно-комунікативному процесі визначаються сформованістю специфічного педагогічно-фахового утворення – художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. З'ясовано, що дане утворення є інтегративним, адже його функціонування забезпечується здатністю згаданого фахівця цілеспрямовано, системно та синергійно застосовувати певні знання, базові фахові вміння й навички. Серед таких: знання, отримані в результаті аналізу та осягнення різних аспектів художнього тексту музичного твору (семантики музичної мови, значень формоутворювальних елементів, контекстуальних смислів), уміння й навички створення, на основі таких знань, автентичної та художньо-виразної педагогічної інтерпретації твору в музично-освітньому процесі, уміння залучення учнів до активного творчого сприйняття, аналізу й обговорення художніх образів музичного твору й актуалізації із цією метою відповідних особистісних якостей (емпатії, асертивності, рефлексії) тощо.

На основі отриманих результатів теоретичного дослідження було визначено сутність художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва,

що розглядаються як інтегрований педагогічно-фаховий конструкт, який функціонує на основі синергійної взаємодії комплексу психолого-педагогічних і художньо-інтерпретаційних знань, умінь, навичок та особистісних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва, системно-цілеспрямована активізація яких забезпечує його здатність реалізовувати ефективні музично-педагогічні комунікативні стратегії в музично-освітньому процесі.

Методом теоретичного моделювання було визначено структуру художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, до складу якої ввійшли такі компоненти: комунікативно-рефлексивний, елементами якого визначено прагнення до розуміння мотивації та світоглядних орієнтирів суб'єктів музично-освітнього процесу задля визначення ефективних педагогічно-комунікативних стратегій і вміння майбутніх учителів музичного мистецтва конструювати такі стратегії на засадах забезпечення діалогічності суб'єкт-суб'єктної взаємодії в музично-освітньому процесі; художньо-наративний, який включає здатність майбутніх учителів музичного мистецтва створення вербального супроводу педагогічної інтерпретації музичного твору та його навички проєктування художньо-мовленнєвого педагогічного контенту музично-освітнього процесу; творчо-презентаційний, до складу якого входять здатність цілеспрямованого застосування навичок художньо-мовленнєвої експлікації виконавсько-інтерпретаційної концепції музичного твору в педагогічно-перформативному процесі та вміння ефективно організовувати музично-освітній процес засобами художнього мовлення.

Доведено, що доцільним є дослідження формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі їх диригентсько-хорової підготовки, як безпосередньо спрямованої на збагачення художньо-комунікативного ресурсу згаданих фахівців, функціонального щодо забезпечення їх здатностей ефективно проводити вокально-хорову роботу в майбутній фаховій діяльності.

Отже, у розділі розкрито педагогічний потенціал мовленнєвих умінь і мовленнєвої діяльності, теоретично екстрапольовано отримані результати до сфери мистецької педагогіки, на основі чого визначено сутність і компонентну структуру художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, обґрунтовано доцільність дослідження процесу формування даного конструкту в процесі диригентсько-хорової підготовки.

У другому розділі **«Методологічні засади та методика формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки в закладі вищої освіти»** обґрунтовано методологічні засади та розроблено методику формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки.

Художньо-мовленнєві вміння розглядаються в роботі як педагогічно-фаховий ресурс майбутніх учителів музичного мистецтва, що забезпечує його здатність вирішувати освітні та творчо-розвивальні завдання в музично-освітньому процесі й визначає якість його педагогічної майстерності. Означене

зумовлює доцільність застосування компетентнісного підходу в процесі формування художньо-мовленнєвих умінь під час фахової підготовки майбутніх бакалаврів музичного мистецтва. У музично-педагогічних працях доводиться функціональність компетентнісного підходу як методологічної основи формування професійно-педагогічних і фахових компетентностей майбутніх учителів музичного мистецтва (а також, відповідних умінь і якостей, що входять до змісту таких компетентностей), із метою забезпечення здатностей згаданих фахівців до: професійної самореалізації, проведення просвітницької діяльності, роботи з дитячими музично-творчими колективами.

Звернено увагу, що знання, навички та базові фахові вміння, які входять до змісту інтегративного конструкту художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, стохастично застосовуються фахівцями в різних формах музично-педагогічної діяльності, пов'язаних із процесом педагогічної комунікації. Утім, ефективність такої діяльності визначається здатністю майбутнього вчителя актуалізувати їх цілеспрямовано й системно. Означене зумовлює ідентифікацію в основі методологічних засад формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва системного підходу.

З'ясовано, що в дослідженнях із погляду мистецтвознавства увагу зацентровано на доцільності застосування даного підходу в процесі музикознавчого дискурсу як специфічного виду художньої творчості. Наголошено, що вміння проведення художньо-мовленнєвого дискурсу з приводу музичного мистецтва базується на засадах риторики, яка, у свою чергу, є відображенням уявно-мовної діяльності особистості.

Таким чином, інтерпретація музичного твору та вербалізація її результуючої експлікації вимагає застосування системного підходу, адже передбачає аналіз, осмислення й контекстуалізацію різноманітних явищ музичного мистецтва та культури, узгодження знань із галузеві теорії музики й музикознавства, світоглядно-ціннісних орієнтирів, інтегруючи їх у цілісну систему, що функціонує як інтерпретаційна концепція.

Аргументовано, що музикознавці окремо звертають увагу на функціональність системного підходу у вирішенні завдань диригентської діяльності, як-от: визначення семантичних позицій під час аналізу хорових стилів, які характеризуються поліпараметровістю, проектування систем організації колективного музикування, що втілюють норми відповідної культурної традиції.

Визначені аспекти пов'язують системний підхід із лінгвокультурним, адже інтерпретація вокально-хорового твору передбачає розуміння та тлумачення елементів виразності не лише музичної, але й поетичної мови. У даному контексті вчені звертають увагу на потенціал лінгвокультурного підходу забезпечувати здатність майбутніх учителів музики ефективно працювати з текстами вокально-хорових творів, тобто: розкривати художній образ через інтерпретацію елементів лексики музичного та поетичного текстів як цілісних дихотомічних смислових одиниць; у процесі опрацювання творів з іншомовними текстами ідентифікувати в його елементах характерні ознаки певної культури і трактувати їх як ознаки культурного коду нації; виявляти

художність тексту вокально-хорового твору через розкриття асоціативних зв'язків його музично-вербальних інтонацій із просодією людського мовлення.

Означені художньо-інтерпретаційні вміння дозволяють майбутньому вчителю музичного мистецтва отримувати певні результати проведеної художньо-інтерпретаційної роботи, які підлягають вербалізації у процесі педагогічної комунікації під час уроку музики. У даному процесі значущості набувають навички спілкування та особистісні якості майбутніх учителів музичного мистецтва, його психолого-педагогічні компетентності, адже головною метою застосування художньо-мовленнєвих умінь на даному етапі стають, як артистичне, виразне розкриття художнього образу і трансляція культурних надбань людства, так і створення певної сприятливої атмосфери музично-освітнього процесу. Доведено, що важливим у формуванні художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва стає диспозиційно-комунікативний підхід, в основі якого забезпечення конгруентності мотивів і стимулів суб'єктів педагогічного спілкування, спрямоване на формування певного вектору їх комунікативної поведінки.

Таким чином, в основі методологічних засад формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва взаємодія компетентнісного, системного, лінгвокультурного та диспозиційно-комунікативного підходів, запровадження яких визначено доцільним здійснювати з дотриманням педагогічних принципів: поліхудожності; активно-особистісного осягнення музичного твору; дидактичної культуровідповідності; глибинного розуміння іншомовних текстів, їх вимови й виразності інтонуювання; осмислення єдності вербального та музичного текстів; творчої комунікації; взаємовідповідності вербального висловлювання й диригентського жесту.

Застосування методу теоретичного моделювання дозволило розробити методіку формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки, домінантою якої визначено такі педагогічні умови: стимулювання особистісно-комунікативної рефлексії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки; створення поліхудожньо-мовленнєвого інтерактивного простору диригентсько-хорової підготовки; стимулювання творчо-пошукової діяльності для реалізації художньо-мовленнєвих умінь, запровадження яких забезпечувалося застосуванням методів: художньо-мовленнєвого самоаналізу; рефлексивного аналізу в комунікативно-нарративних формах; концептуально-інтерпретаційного аналізу в метахудожніх формах мовлення; активних дій у художньо-комунікативній ситуації; евристичного діалогу в художньо-педагогічній ситуації; спонтанного створення художньо-комунікативної дії; колективної художньо-комунікативної фасилітації.

Визначені методологічні основи, педагогічні умови та методи наочно презентує модель методіки формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки в ЗВО (рис. 1).

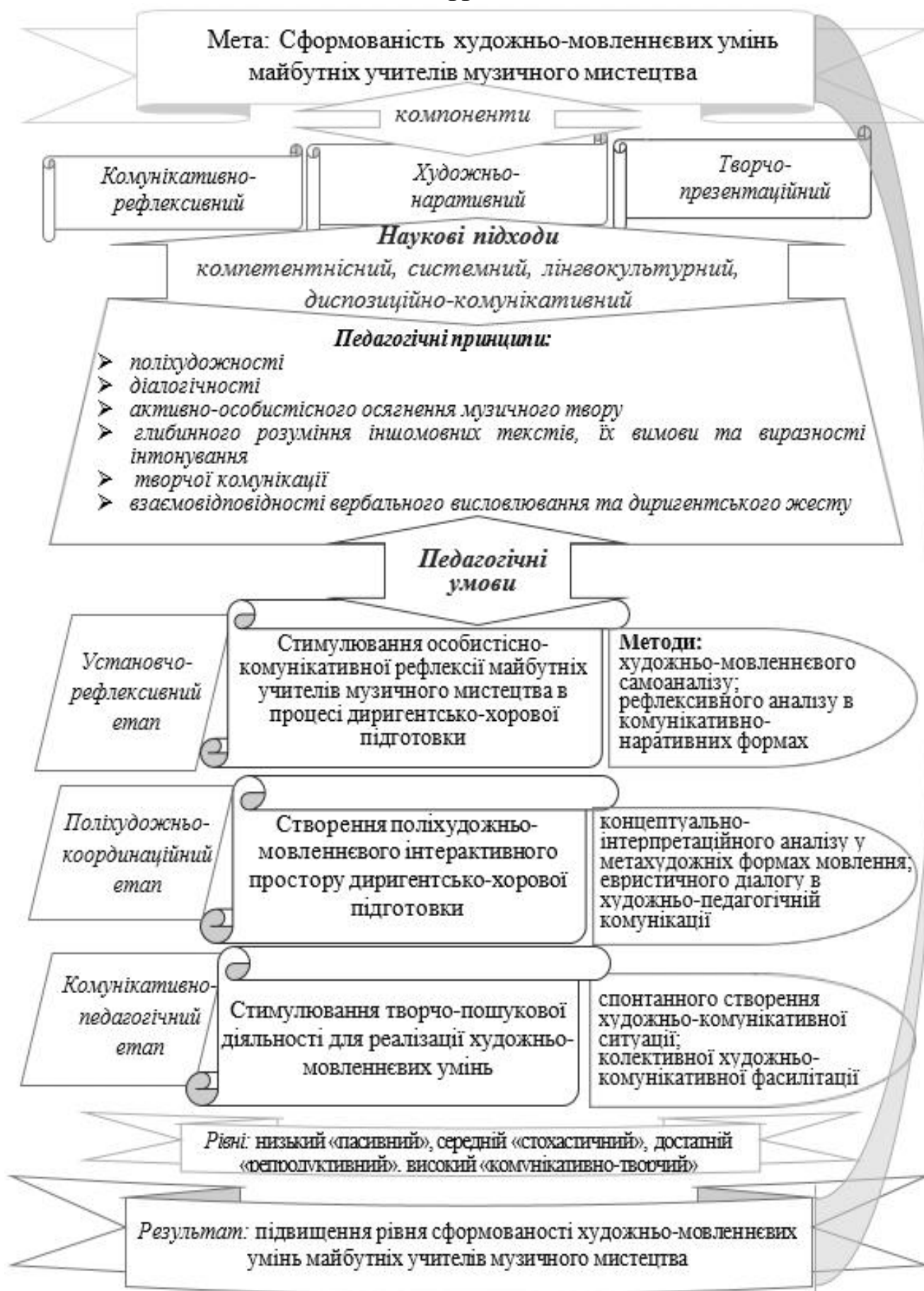

Рис. 1. Модель методики формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки у ЗВО

Отже, у розділі обґрунтовано методологічні засади, визначено педагогічні принципи, педагогічні умови й методи формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка методики формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки в закладі вищої освіти»** представлено критерії та показники сформованості художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, висвітлено процес діагностування наявного рівня сформованості даного конструкту й перебіг запровадження експериментальної методики його формування.

Задля визначення актуального рівня сформованості художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва було проведено низку діагностичних заходів, які передбачали оцінювання за спеціально розробленими, відповідно до структури досліджуваного феномену, критеріями. Так, оцінювання комунікативно-рефлексивного компоненту здійснено за перцептивно-асертивним критерієм, показниками якого визначено міру виявлення майбутніми вчителями музичного мистецтва прагнення ідентифікації інтенцій і диспозицій суб'єктів педагогічно-комунікативного процесу та здатності згаданих фахівців проявляти асертивність у педагогічно-комунікативних ситуаціях; оцінювання художньо-нарративного компоненту проведено за показниками інтерпретаційно-праксіологічного критерію: «ступінь сформованості здатностей створення художньо-інтерпретаційної експлікації хорового твору з урахуванням його музично-вербальної синкретичності й поліхудожності виконавського осягнення» та «міра сформованості вмінь моделювання процесу втілення художньо-інтерпретаційної концепції в різних формах диригентсько-хормейстерського праксису (вербальній, паравербальній, мануально-пластичній)»; задля оцінювання творчо-презентаційного компоненту застосовано художньо-перформативний критерій, показниками якого виявилися ступінь здатності майбутніх учителів музичного мистецтва до передачі художньо-емоційного сенсу музичного твору в диригентсько-перформативному процесі та міра розвиненості його вмінь створення конструктивного репетиційного середовища.

У результаті оцінювання, проведеного за допомогою анкетування, педагогічного тестування, складання творчих завдань, експертного оцінювання, спектрального аналізу диригентсько-педагогічної взаємодії та методів статистичної обробки результатів діагностування, було визначено чотири рівні сформованості художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема: низький «пасивний», який було виявлено в 45,95 % респондентів (17 осіб), середній «стохастичний», діагностований у 32,43 % (12 осіб), достатній «репродуктивний», ідентифікований у 13,51 % студентів (5 осіб), високий «комунікативно-творчий», виявлений у 8,11 % (3 особи) майбутніх учителів музичного мистецтва.

Із метою перевірки ефективності авторської методики формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва до

процесу його диригентсько-хорової підготовки було поетапно запроваджено спеціальні педагогічні умови шляхом застосування відповідних методів. На першому, установчо-рефлексивному, етапі запроваджено педагогічну умову «стимулювання особистісно-комунікативної рефлексії майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки» за допомогою методів художньо-мовленнєвого самоаналізу та рефлексивного аналізу в комунікативно-нарративних формах. На другому «поліхудожньо-координаційному» етапі запроваджено педагогічну умову «створення поліхудожньо-мовленнєвого інтерактивного простору диригентсько-хорової підготовки» методами концептуально-інтерпретаційного аналізу в метахудожніх формах мовлення, евристичного діалогу в художньо-педагогічній комунікації. На третьому, «педагогічно-комунікативному» етапі запроваджено педагогічну умову «стимулювання творчо-пошукової діяльності для реалізації художньо-мовленнєвих умінь» за допомогою методів спонтанного створення художньо-комунікативної ситуації та колективної художньо-комунікативної фасилітації. Діагностування сформованості художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, проведене наприкінці формувального етапу експерименту, дозволило виявити підвищення рівня сформованості досліджуваного конструкту, що наочно презентовано в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння результатів діагностування в експериментальній та контрольній групах

Рівні	ЕГ				КГ			
	До початку		Наприкінці		До початку		Наприкінці	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий	3	8,11	5	13,51	3	8,11	4	10,81
Достатній	6	16,22	27	72,97	5	13,51	12	43,24
Середній	12	32,43	3	8,11	12	32,43	16	32,43
Низький	16	43,24	2	5,41	17	45,95	5	13,51

Отже, у результаті проведеної експериментальної роботи з формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва розроблено діагностичний апарат для оцінювання досліджуваного конструкту, який склали критерії та показники, обґрунтовані відповідно до його структури, виведено рівні його сформованості, визначено результати запровадження експериментальної авторської методики формування означеного конструкту.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження було вирішено поставлені завдання та досягнуто основну мету, що дозволило зробити такі **висновки:**

1. Розглянуто феноменологію художньо-мовленнєвих умінь у проєкції міждисциплінарного дискурсу. З'ясовано, що мовленнєві вміння є засобом реалізації функцій мовлення, які, зокрема, забезпечують можливості передачі інформації про явища та емоційні ставлення індивіда до таких явищ, встановлення міжособистісних стосунків і мотивування учасників комунікації до певних дій.

Означена функціональність мовленнєвих умінь становить основу їх педагогічного потенціалу, що зумовлює науковий інтерес до означеного феномену в педагогічних дослідженнях. З'ясовано, що мовленнєві вміння вчителя розглядаються як такі, що забезпечують його здатність здійснювати трансляцію освітньої інформації, реалізовувати основні функції освітнього процесу (виховну, соціальну, розвивальну тощо), організовувати та спрямовувати процес педагогічної комунікації тощо.

Уточнено, що функціонування феномена мовленнєвих умінь пов'язане з особливостями мовленнєвої діяльності в певній предметній галузі. Ураховуючи специфіку фахової діяльності вчителя музичного мистецтва, задля визначення сутності феномену мовленнєвих умінь означеного фахівця, було здійснено аналіз особливостей мовленнєвої діяльності у процесі інтерпретації творів музичного мистецтва. Установлено, що мовленнєва діяльність у даному процесі є відтворенням образу музичного твору художньо-виразними вербальними й паравербальними засобами, як своєрідний «переклад» почуттів і уявлень у художньо-мовленнєву форму, який здійснюється шляхом застосування засобів художнього мовлення. Визнано доцільним розглядати такі вміння, як художньо-мовленнєві.

2. Визначено сутність і структуру художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. З'ясовано, що знання, базові фахові вміння й навички, які становлять основу художньо-мовленнєвих умінь, стохастично застосовуються вчителем у музично-освітньому процесі задля вирішення як художньо-інтерпретаційних, так і педагогічних завдань, пов'язаних із трансляцією певної інформації (освітнього, художнього, виховного тощо характеру) та організацією музично-освітнього процесу. Уточнено, що цілеспрямоване комплексне й системне застосування таких умінь у процесі музично-педагогічної комунікації, з метою вирішення певних творчо-розвивальних, освітньо-виховних тощо завдань, є процесом конструювання та реалізації певних педагогічно-комунікативних стратегій. Аргументовано, що результатом комплексного стратегічного застосування художньо-мовленнєвих умінь у музично-освітньому процесі є створення цілісної педагогічно-інтерпретаційної промови, як засобу репрезентації духовних цінностей людства, що закодовані в тексті музичного твору й забезпечення педагогічних умов задля діалогічного міжсуб'єктного спілкування з учнями, спрямованого на їх музично-творчий, естетичний, культурний та особистісний розвиток.

З'ясовано сутність художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, що розглядаються як інтегрований педагогічно-фаховий конструкт, який функціонує на основі синергійної взаємодії комплексу психолого-педагогічних і художньо-інтерпретаційних знань, умінь, навичок та особистісних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва, системно-цілеспрямована активізація яких забезпечує його здатність реалізовувати ефективні музично-педагогічні комунікативні стратегії в музично-освітньому процесі.

Визначено структуру художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, до якої ввійшли такі компоненти та їх елементи:

комунікативно-рефлексивний (елементи: «прагнення до розуміння мотивації та світоглядних орієнтирів суб'єктів музично-освітнього процесу задля визначення ефективних педагогічно-комунікативних стратегій», «уміння майбутніх учителів музичного мистецтва конструювати педагогічно-комунікативні стратегії на засадах забезпечення діалогічності суб'єкт-суб'єктної взаємодії в музично-освітньому процесі»); художньо-нарративний (елементи: «здатність майбутніх учителів музичного мистецтва до створення вербального супроводу педагогічної інтерпретації музичного твору», «навички проєктування художньо-мовленнєвого педагогічного контенту музично-освітнього процесу»); творчо-презентаційний (елементи: «здатність цілеспрямованого застосування навичок художньо-мовленнєвої експлікації виконавсько-інтерпретаційної концепції музичного твору в педагогічно-перформативному процесі», «уміння ефективно організовувати музично-освітній процес засобами художнього мовлення»).

3. Обґрунтовано методологічні засади та розроблено методику формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорової підготовки у ЗВО. Визначено, що методологічну основу даного процесу становить взаємодія наукових підходів, зокрема: компетентнісного, системного, лінгвокультурного та диспозиційно-комунікативного.

Окреслено педагогічні принципи (поліхудожності; активно-особистісного осягнення музичного твору; дидактичної культуровідповідності; глибинного розуміння іншомовних текстів, їх вимови та виразності інтонування; осмислення єдності вербального та музичного текстів; творчої комунікації; взаємовідповідності вербального висловлювання й диригентського жесту), дотримання яких забезпечує ефективність процесу запровадження експериментальної методики.

Представлено поетапну експериментальну методику формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки, домінанту якої склали такі педагогічні умови: стимулювання особистісно-комунікативної рефлексії майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорової підготовки; створення поліхудожньо-мовленнєвого інтерактивного простору диригентсько-хорової підготовки; стимулювання творчо-пошукової діяльності для реалізації художньо-мовленнєвих умінь.

4. Визначено критерії, показники та рівні сформованості художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. Розроблено діагностичний апарат дослідження, до складу якого увійшли критерії та показники сформованості компонентів досліджуваного конструкту. Аргументовано доцільність застосування таких критеріїв, задля оцінювання сформованості комунікативно-рефлексивного компоненту застосовувався перцептивно-асертивний критерій, з показниками «міра виявлення майбутніми вчителями музичного мистецтва прагнення ідентифікації інтенцій та диспозицій суб'єктів педагогічно-комунікативного процесу» та «міра здатності згаданих фахівців проявляти асертивність у педагогічно-комунікативних ситуаціях»; художньо-

нарративний компонент діагностувався за інтерпретаційно-праксіологічним критерієм, показниками якого було визначено: «ступінь сформованості здатностей створення художньо-інтерпретаційної експлікації хорового твору з урахуванням його музично-вербальної синкретичності та поліхудожності виконавського осягнення» та «міру сформованості вмінь моделювання процесу втілення художньо-інтерпретаційної концепції в різних формах диригентсько-хормейстерського праксису (вербальній, паравербальній, мануально-пластичній)»; творчо-презентаційний компонент оцінювався за художньо-перформативним критерієм із показниками «ступінь здатності майбутніх учителів музичного мистецтва до передачі художньо-емоційного сенсу музичного твору в диригентсько-перформативному процесі» та «міра розвиненості його вмінь створення конструктивного репетиційного середовища».

Проведення діагностики в ході констатувального експерименту дозволило визначити рівні сформованості художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва та з'ясувати, що високий, «комунікативно-творчий», рівень доцільно діагностувати лише у 8,11 % (3 особи) майбутніх учителів музичного мистецтва, достатній «репродуктивний» – у 13,51 % студентів (5 осіб), середній «стохастичний» – у 32,43 % (12 осіб), низький «пасивний» – у 45,95 % респондентів (17 осіб).

5. Експериментально перевірено ефективність методики формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки в закладі вищої освіти. Означена методика запроваджувалася протягом установчо-рефлексивного, поліхудожньо-координаційного та комунікативно-педагогічного етапів експерименту, шляхом запровадження спеціально розроблених педагогічних умов, забезпечувалася застосуванням компетентнісного, системного, лінгвокультурного й диспозиційно-комунікативного наукових підходів і відповідних педагогічних принципів. У ході запровадження поетапної методики застосовано такі методи: художньо-мовленнєвого самоаналізу, рефлексивного аналізу в комунікативно-нарративних формах, концептуально-інтерпретаційного аналізу в метахудожніх формах мовлення, евристичного діалогу в художньо-педагогічній комунікації, спонтанного створення художньо-комунікативної ситуації, колективної художньо-комунікативної фасилітації.

За допомогою зіставлення результатів оцінювання в ЕГ та КГ до початку експерименту та наприкінці, було зафіксовано помітне зростання рівня сформованості художньо-мовленнєвих умінь у респондентів, які проходили диригентсько-хорову підготовку за експериментальною методикою. Зокрема, було зафіксовано зростання кількості респондентів, які досягли високого рівня сформованості означених умінь з 8,11 % (3 особи) до початку експерименту, до 13,51 % (5 осіб) наприкінці; кількість майбутніх учителів музичного мистецтва, які показали достатній рівень сформованості художньо-мовленнєвих умінь, в ЕГ зросла з 16,22 % (6 осіб) до 72,97 % (27 осіб); середній рівень до початку в ЕГ демонстрували 32,43 % (12 осіб), у той час як після експерименту на цьому рівні залишилися лише 8,11 % (3 особи) респондентів; на низькому рівні залишилися

5,41 % (2 особи) респондентів, у той час як до експерименту низький рівень було діагностовано в 43,24 % (16 осіб) майбутніх учителів музичного мистецтва. У контрольній групі, респонденти якої проходили диригентсько-хорову підготовку за традиційною методикою, також спостерігалася позитивна динаміка зростання рівня сформованості досліджуваного конструкту, але менш інтенсивна. Так, кількість респондентів КГ, які показали високий рівень, зросла з 8,11 % (3 особи) до 10,81 % (4 особи); достатній рівень – з 13,51 % (5 осіб) до 32,43 % (12 осіб), середній – з 32,43 % (12 осіб) до 43,24 % (16 осіб); на низькому рівні залишилося 13,51 % (5 осіб), у той час як до початку експерименту в КГ такий рівень діагностувався в 45,95 % (17 осіб) респондентів.

Достовірність гіпотези щодо значущості відмінностей результатів у ЕГ та КГ перевірялася за формулою F -критерію Фішера. Результати підрахунків показали різницю в значенні $\varphi^*_{emn} = 4,101$, яка, згідно з даними вісі значущості, що застосовується в межах обчислень за згаданим критерієм, підтверджує істотність розбіжностей у результатах ЕГ та КГ, чим засвідчено ефективність експериментальної методики формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки.

Перспективи подальшого дослідження розглянутої проблеми представляються у вивченні функціональності художньо-мовленнєвих умінь у змісті фахової компетентності майбутніх викладачів музичного мистецтва в процесі її актуалізації в хормейстерсько-педагогічній діяльності.

Основні наукові результати дослідження висвітлено в таких працях автора

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Леснік, О. С. (2004). Особливості художньо-педагогічного аналізу музичного твору в системі підготовки хормейстера. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*, 1 (6), 96-101.

2. Леснік, О. С. (2004). Словесна інтерпретація музичного образу як умова диригентсько-хорової підготовки вчителя музики. *Теорія і методика мистецької освіти*, 5, 114-121.

3. Леснік, О. С. (2006). Специфические средства речевой коммуникации в практике работы с учебным хором. *Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка*, 92-101.

4. Леснік, О. С. (2009). Методика формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музики у вокально-хоровій роботі. *Наука і освіта*, 7, 126-130.

5. Леснік, О. С. (2011). Формування невербального компоненту художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музики. *Збірник наукових праць ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*, 11-12, 53-59.

6. Леснік, О. С. (2013). Підготовка майбутніх учителів музики до діалогової форми спілкування в процесі вокально-хорової роботи. *Виховання і культура*, 3-4 (34-35), 57-60.

7. Леснік, О. С., А. Наку, С. Радюшина. (2015). Етапи та методи роботи над духовними хоровими творами. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 4, 100-104.

8. Леснік, О. С., Радюшина, С. (2018). Практико-орієнтовані форми й методи підготовки педагогів –музикантів до роботи над творами духовної музики. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*, 170, 166-171.

9. Леснік, О. С. (2019). Сутність та структура художньо-мовленнєвих умінь у хормейстерській підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*, 1–2 (13-14), 189–200.

10. Леснік, О. С. (2019). Діалогічне спілкування як засіб формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*, 176, 217–222.

Стаття у науковому зарубіжному виданні

11. Леснік, О. С. (2020). Методологічні підходи до формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі диригентсько – хорової підготовки. *The scientific heritage*, 4 (43), 50-53.

Праці апробаційного характеру

12. Леснік, О. С. (2004). Формування художньо-виконавських хормейстерських умінь в процесі роботи над художнім музичним образом. *Проблеми педагогіки музичного мистецтва: матеріали конференції «Становлення і розвиток музично-педагогічної освіти в Україні»*, сс. 45-49. Ніжин: НДПУ.

13. Леснік, О. С. (2009). Дослідження рівня сформованості художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музики на основі диригентсько-хорової підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти»*, 7 (12), сс. 105-111. Київ.

14. Леснік, О. С., Радюшина, С. О. (2020). До проблеми формування змістовності диригентського жесту майбутніх вчителів музичного мистецтва. *Матеріали науково-методичної конференції «Різдвяні піснеспіви у сучасній хоровій музиці»*, (сс. 26-27). Одеса.

15. Леснік, О. С., Наку, А. Ю., & Радюшина, С. О. (2016). Актуалізація проблеми збагачення диригентського жесту відповідно сучасним новаціям хорового письма. *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів, студентів, аспірантів та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського «Гуманітарна наука в умовах розвитку інформаційного суспільства»*, (стр. 41-42). Одеса.

Леснік О. С. Формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2021.

Дисертація є комплексним дослідженням проблеми формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки. Розглянуто феноменологію художньо-мовленнєвих умінь у проєкції міждисциплінарного дискурсу. Визначено сутність і структуру художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. Обґрунтовано методологічні засади та розроблено методику формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки. Визначено критерії, показники та рівні сформованості художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва. Експериментально перевірено ефективність методики формування художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорової підготовки.

Ключові слова: мовлення, формування художньо-мовленнєвих умінь, майбутні вчителі музичного мистецтва, диригентсько-хорова підготовка, вокально-хорова робота, педагогічна інтерпретація, педагогічна стратегія, сформованість художньо-мовленнєвих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва.

Лесник Е. С. Формирование художественно-речевых умений будущих учителей музыкального искусства в процессе дирижерско-хоровой подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика музыкального обучения. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренко. – Сумы, 2021.

Диссертация является комплексным исследованием проблемы формирования художественно-речевых умений будущих учителей музыкального искусства в процессе дирижерско-хоровой подготовки. Рассмотрена феноменология художественно-речевых умений в проекции междисциплинарного дискурса. Определена сущность и структура художественно-речевых умений будущих учителей музыкального искусства. Обоснованы методологические основы и разработана методика формирования художественно-речевых умений будущих учителей музыкального искусства в процессе дирижерско-хоровой подготовки. Определены критерии, показатели и уровни сформированности художественно-речевых умений будущих учителей музыкального искусства. Экспериментально проверена эффективность методики формирования художественно-речевых умений будущих учителей музыкального искусства в процессе дирижерско-хоровой подготовки.

Ключевые слова: речь, формирование художественно-речевых умений, будущие учителя музыкального искусства, дирижерско-хоровая подготовка,

вокально-хоровая работа, педагогическая интерпретация, педагогическая стратегия, сформированность художественно-речевых умений будущих учителей музыкального искусства.

Liesnik O. S. Formation of artistic-speech skills in the process of conducting-choral training of a future musical art teacher. – On the right of the manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.02 – theory and methods of musical education. – Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko. – Sumy, 2021.

The thesis is a comprehensive study on the issue of artistic-speech skills formation of a future musical art teacher in the course of conducting-choral training. The phenomenology of artistic-speech skills in the projection of interdisciplinary discourse is considered.

In the thesis the essence and structure of artistic-speech skills of a future musical art teacher are defined, which consist of a number of components, such as: communicative-reflexive (desire to understand motivation and worldviews of the subjects of musical-educational process in order to determine effective pedagogical and communicative strategies; ability of a future musical art teacher to construct pedagogical-communicative strategies on the basis of ensuring dialogicity of subject-subject interaction in the musical-educational process); artistic-narrative (ability to create verbal support of pedagogical interpretation of a musical work; skills of designing artistic-speech pedagogical content of musical-educational process); creative-presentation (ability to purposefully apply the skills of artistic-speech explication of the performance-interpretive concept of a musical work in the pedagogical-performative process; ability to effectively organize musical-educational process by means of artistic speech). The essence of the concepts of “music-pedagogical communicative strategy” and “artistic-speech pedagogical content of the musical-educational process” is revealed. The methodological foundations are substantiated and the methodology of formation of artistic-speech skills of a future musical art teacher in the course of conducting-choral training is developed. It is based on the following pedagogical conditions: stimulation of personal-communicative reflection of future musical art teachers in the process of conducting-choral training; creation of a polyartistic-speech interactive space for conducting-choral training; stimulation of creative search activities for the realization of artistic-speech skills. In the course of implementing step-by-step methodology the following methods were used: artistic-speech self-analysis, reflective analysis in communicative-narrative forms, conceptual-interpretative analysis in meta-artistic forms of speech, heuristic dialogue in artistic-pedagogical communication, spontaneous creation of artistic-communicative situation, collective artistic facilitation. The criteria and indicators for assessing the level of formation of artistic-speech skills of a future musical art teacher are determined. The effectiveness of the methodology of artistic-speech skills formation of a future musical art teacher in the process of conducting-choral training in a higher education institution has been experimentally tested.

Key words: speech, formation of artistic-speech skills, future musical art teacher, conducting-choral training, vocal-choral work, pedagogical interpretation, pedagogical strategy, formation of artistic-speech skills of a future musical art teacher.

Підписано до друку 25.08.2021 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.